

Vaccas stattan meglier sch'ellas han in num ed atenziun: «Las duas mmmas» da Giovanni Segantini.

FOTO CCO

COLUMNA

Tuccar il tun per la vacca

ANDREAS CADONAU/FMR

Vaccas grischas, vaccas brinas, vaccas grassas, vaccas grevas, vaccas melnas, vaccas lèvas, vaccas alvas, vaccas stretgas, cun tallacs e stgèllas sètgas.» Aschia ha il poet Giachen Hasper Muoth caracterisau las vaccas sursilvanas en sia pli enconuscenta ovra, «A mesiras». Ei setracta dalla vacca dil 19avel tschentaner e tgi che ha breigia da semaginar la vacca melna, leva neu dalla rema da Muoth po contemplar l'ovra da Segantini. Probabel ei negin auter pictur, avon ni suenter Segantini, sefatschentaus aschi da rudien cun la vacca. Il pictur-artist sto haver studegiau bein igl armaul ed aunc pli fetg eis el staus pertscharts dalla stretga convivenza denter il carstgaun ed igl animal da casa.

Secapescha che la vacca ei semidada da rudien el decuors da varga in tschentaner. Ella ei buca sulet carschida, ella ademplescha oz novas pretenziuns economicas. La vacca contemporanea da prestaziun aulta ei specialisada. Da trer il crieu ni il benagl eis ella gia dagitg deliberada. La relaziun cun il carstgaun resta denton impurtonta. A quella conclusiun vegnan retscherschas dad ina scola aulta dil fatg dalla

Tiara tudestga, retscherschas tematisadas dacuort dad ina revista agrara svizra. Duas perscrutadadras ein sefatschentas cun las datas da buca meins che 300 000 vaccas. Ina tiarza dils menaschias examinai han dau in num allas vaccas. Per regla ils menaschis pli mudests. Leu nua che puras e purs han in num per lur vaccas ein las vaccas en media pli veglias ed ellas dattan dapli latg. La Froni, la Perla, la Bernina, la Gada e sco ellas tuttas han num, dattan denton buca dapli latg pervia dil num. Probabel, tenor las conclusiuns dalla scienza, gaudan las vaccas cun num semplamein dapli atenziun da pura e pur ch'enconuschan lur animal ed ein pli spert pertscharts dad in ni l'auter malesser.

Agid e sustegn arisguard il beinstar dalla vacca datti aunc dad ina autra vart, d'in auter studi. Gia avon entgins onns ha la scienza englesa vuliu saver tgei musica che las vaccas preferechien. En quasi mintga nuegl ei gie in radio en funcziun. Duront nov jamnas e dudisch uras per gi han ils perscrutaders delectau melli vaccas cun diversas melodias. Favorisau han las vaccas melodias pli ruasseivlas. Quei sch'ins risguarda il latg ch'ellas han dau dapli ni

dameins duront l'emprova musicala. La hitparada dallas vaccas, en quei cass dallas vaccas englesas: L'interpreta Aretha Franklin: «What A Difference A Day Makes» ni la gruppa REM cun «Everybody Hurts», lu Simon & Garfunkel e lur «Bridge Over Troubled Water». Davontier ella parada da hits dallas vaccas ei era Lou Reed cun: «Perfect Day» e pèr pli tard vegn musica classica, Ludwig van Beethoven e sia sinfonie nr. 6 «Pastorale». Ils Beatles perencunter paran buca da haver intimaui las vaccas, ella parada da hits dalla biestga mauncan els.

Sco pur ed amitg dil cant e demai sch'ins ha buca saviu cantar el chor pervia dallas restricziuns da corona duront dus onns vai jeu la moda da cantar en nuegl, miu muvel, miu publicum aschidengi. Sin la damonda sche quei succeda per plascher dils agens animals dat ei strusch ina risposta. Silpli porschen las reacziuns dils animals certs indezis. Ina caussa ei buca da dubitar. «Il pur suveran», irritescha ils animals, silmeins ils agens. Sche quei schabegia pervia dalla melodia ni pervia dallas atgnas habilitads da cantar ei forsa meglier da buca schar eruir la scienza.

LAAX

Il musicist Mattiu Defuns.

FOTO MAD

Mattiu Defuns fa musica el museum

Il museum Laax envida a concert vendergis, ils 15 d'october 2021. Ellas localitads dil museum seprentan il cantatur Mattiu Defuns e sia band. Il musicist grischun digl onn 2018 muossa al mund co musica romontscha sa tunar. Mintgaton per saltar ed in'otra ga per semiar, mo adina profund ord l'olma, sco quei ch'il Museum Laax scriva en sia invitaziun al concert. Da funs, aschia senuma era il secund album da Mattiu Defuns, cumparius avon treis onns. Reservar in plaz per il concert dil vendergis proxim san ins via info@museumlaax.ch. L'entrada concedida sulettamein cun certificat cuosta 15 francs. (fmr/ac)

MUSICA

Gamboni ha scret ina nova canzun.

FOTO ANDRAS BOGNAR

Va a Tschicago

Tschicago senunma la novissima canzun che Pascal Gamboni ha publicau avon in per gin sin spotify. «Sche vus haveis magari empau gretta el venter sco jeu, tarmettei quella gretta a Tschicago.» Quei ha il cantatur sursilvan scret cu el ha annunziu la nova canzun. Eventualas grettas el venter svaneschan denton gia cun tedlar la nova single dil cantatur sursilvan. «Jeu contel ed ei va meglier cun mei, il giavel tema la musica.» Gliez ei ina ordvart buna novitad derasada da Pascal Gamboni e da Tschicago. (fmr/ac)

Per la 301avla gada puspei en tutta solemnitad

La secunda dumengia d'october festivescha Lumbrein perdanonza en honor dallas siat dolurs da Nossadunna cun ina enconuscenta processiun. Uonn eisi stau per la 301. ga.

GIUSEP CAPAUL/FMR

Igl onn vargau, 2020, ei la perdanonza serepetida per la 300. gada. Pervia da corona han la festivatad per propi e la processiun denton buca giu liug. Ei ha dau lu ina messa ed alla fin la presentaziun e distribuziun dalla scartira giubilara: «La processiun da Lumbrein, perdetga da cardientscha e tradiziun dapi 1720».

Puspei fiasta entira

Tonpli ein ins selegraus da saver far uonn puspei perdanonza tenor la solemna furma usitada (impressiun dalla perdanonza d'uonn mira La Quotidianda dils 12 d'october). Quei ha legrau zun fetg era il plevon, sur Dirk Jasinski, sco el ha punctuau en siu cordial beinvegni all'entschatta dil survetsch divin festiv. In salid special ha el drizzau ad avat Vigeli Monn dalla Claustra da Mustér. Quel era previs sco celebrant da fiasta gia igl onn vargau pil giubileum da 300 onns processiu. El ha denton schau saver ch'el vegni era uonn enstagl, priu ch'ei hagi liug. En tut ei avat Vigeli staus tochen ussa treis

gadas in predicatur tschercau da perdanonza a Lumbrein.

Preamudiziun d'ina messa

Entschiet ei vegniu – sco adina – cun la «Canzun dallas siat dolurs da Nossadun-

na» per sia fiasta titulara, accumpignada, sco era las autras canzuns, all'orgla da Marcel Solèr. – Il Chor mischedau da Suraua ha cantau – sur la direcziun e cun accumpignament tras il cumponist Flavio Bundi agl e-piano, la «Messa en honor da

s. Giusep». Ei ha setractau d'ina preamudiziun che ha plaschiu oreifer ed edificau. Vitier ein aunc vegni tras il chor dus bials cants ord la liturgia ortodoxa, in per igl offertori e l'auter tier la fermada per la benedicziun duront la processiun e la litania lauretana.

Quella messa nova han ins giu entschiet gia 2019 ad exercitar e lu stuiu interromper duront 2020 pervia dalla pandemia. Il chor da Suraua seigi – tenor il dirigent – denton staus leds d'astgar presentar quella premiera a caschun d'ina fiasta sco la perdanonza da Lumbrein. Persuenter s'auda al chor compliment e renconuschientscha.

Nossadunna gida

Avat Vigeli ha – centrond sin Nossadunna sco «Mater dolorosa» – constatou che biars carstgauns sedamondien adina puspei, pergei che gest els vegnien tuccai da ton mal e squitschai da grevs quitaus. Ei detti adina tals che laschien lu arder candeilas sco el hagi viu dacuort a far era en ina baselgia ella Bassa tras ina dunna. Numerus vevien scret els cudischs depo-

ni dasperas la raschun da lur supplica, rugond per migliur, mo era engraziand per levgera retscharta. Star sur la crusch sco Maria consoleschi e laschi spitgar agid cun crer e fidar sin Diu.

Processiun e sentupada

L'impressiunonta processiu ei semessa suenter messa silla liunga ruta usitada. La conclusiun ei succedida cun la benedicziun en baselgia. Grondamein satisfats e cuntents ha sur plevon Dirk Jasinski engraziu alla fin: Al celebrant, alla parada, al Chor mischedau da Suraua, alla Societad da musica Lumbrein, allas persunas e gruppas participadas, alla commissiun sco era als fideivels e pelegrins. Tuts hagian meritu in sincer engraziament.

Suenter il survetsch divin pontifical ha ei dau per tuts in apero e sentupada avon baselgia. La Societad da musica – dirigida da Norbert Capeder – ha purschiu bialas produziuns. Igl ei stau in deletg, lu aunc favorisau da bellezza aura, da puspei saver far perdanonza cun tut quei che s'auda leutier – sco dapi treis tschentans.

Il Chor mischedau da Suraua ha cantau la «Messa en honor da s. Giusep». FOTO D. DERUNGS